

ПРИКРИВЕНЕ ОПЕРАЦИЈЕ НАВОЂЕЊА НА КРИВИЧНО ДЕЛО

Дарко Маринковић
Полицијска академија, Београд

Апстракт: Прикривене истражне технике данас представљају најефикасније полицијско средство у спречавању и сузбијању злочина. Њихова основна обележја су конспиративност и проактивност поступања, с циљем да се особе које врше одређене деликте наведу да се саме открију, креирањем амбијента у коме ће пласирати своје криминалне намере. Ове операције се највећим делом користе у супротстављању консенсуалном криминалу или деликтима без жртве, али њихова примена није спорна ни када је реч о другим облицима криминала. Веома често ове технике садрже одређене форме навођења на кривично дело, због чега у практичној примени морају бити фино дозирање и строго контролисане. Предмет овог рада су криминалистички аспекти прикривених полицијских операција са елементима навођења на извршење криминалног акта.

Кључне речи: прикривене операције, активна и пасивна провокација, симулована куповина предмета кривичног дела, „мамац операције“, „медена замка“

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Несумњиво је да се полиција данас, као уосталом и вековима уназад, налази на првој линији фронта борбе против криминала. Садашњи тренутак карактерише експанзија нових форми и структура криминала, нарочито оног који носи обележја организованог. Његова прикривеност и софистицираност испољавања изискују одговарајућу стратегију полицијских органа, коју такође великим делом мора карактерисати прикривеност и со-

фистицираност. С правом се констатује да су данас прикривене истражне технике најефикасније модерно полицијско оружје у спречавању и сузбијању злочина, које карактерише конспиративност и проактивност поступања, с циљем да се полиција стави у позицију из које може надгледати незаконите активности које се припремају или су у току (али их је тешко уочити), као и да наведе особе које врше одређене деликте да се саме открију, креирањем амбијента, услова и околности у којима ће они пласирати своје криминалне намере. Традиционално, прикривене полицијске операције се највећим делом користе у супротстављању тзв. „консенсуалном криминалу“ или „деликтима без жртве“ (енг. *victimless crimes*), какве су делатности илегалне трговине, пре свега наркотика али и оружја, златног накита, нуклеарног материјала, аутомобила, кредитних картица, затим проституције, дечје порнографије и сл. Разлог је једноставан – основна феноменолошка карактеристика ове врсте криминала јесте прикривеност, која у великој мери неутралише бројне доказне технике, па се као најпримеренији метод ислеђивања користи онај који је такође латентан и способан да обезбеди релевантна сазнања управо у оним сегментима манифестовања у којима је та прикривеност сведена на најмању меру. Најчешће, то је сам тренутак успостављања инкриминисаног контакта. Све илегалне делатности које се одвијају пре и после њега обавијене су велом тајне и обезбеђене строгим професионализмом и високом организацијом извршења. С обзиром на чињеницу да стварни учесници процеса купопродаје забрањених добара и услуга делују сагласношћу воља, дакле консенсуално, илузорно је и у овој фази остварења дела очекивати пријаву његовог извршења и друге чињенице од значаја за истрагу.

Ипак, делатности појединаца и криминалних организације које се баве овим пословима су по свом карактеру много више проактивне него реактивне. То значи да се у њиховој реализацији не чека да се заинтересовани купци сами јаве, већ се непрекидно траже нова „тржишта“ и нове муштерије за пласман своје робе. Тако је нпр., у једном ланцу илегалне трговине наркотицима немогуће пословати искључиво са познатим и провереним партнерима, већ се неретко јављају и нова лица, која са свежим новцем кријумчарима и дилерима обећавају добру зараду. Тиме се пружа шанса припадницима државних органа задужених за сузбијање криминала, да издајући се за особе са друге стране закона заинтересоване за куповину или продају забрањених супстанци, реализују технике псеудо куповине, односно продаје предмета кривичних дела (лат. *producta sceleris*). Оне представљају проверено ефикасан метод обезбеђивања доказа у овим кривичним стварима, који због своје природе садржи и опасност

остварења недозвољене провокације, о чему треба водити рачуна при њиховој реализацији.

Униформисани припадници полиције, иако свима на виду, нису у функцији спречавања злочина онолико колико се то уобичајено и на први поглед претпоставља. Њихово видно присуство на одређеним местима може бити од користи не само грађанима који поштују закон, већ и онима који то не чине. Потенцијални прекршиоци, знајући где се налазе униформисани полицајци, са сигурношћу могу закључити где они нису и руководити се тиме при извршењу својих криминалних радњи, попут пљачки или разбојништва. Већину ових криминалних аката практично је веома тешко решити – напади на физичка лица, на улици или у трговинској радњи, обично су почињени толико брзо – у неколико секунди – да многе жртве не могу ни идентификовати своје нападаче, чак и ако се касније суоче са њима. Жртве неретко плаши и појављивање на суду које их очекује, нарочито ако је реч о старијим грађанима који се након сведочења морају вратити да живе у истом месту где борави и осумњичени са својим пријатељима. Криминалистичка пракса је показала да операције типа „Мамац“ или „Медена замка“ у таквим случајевима представљају најбољи модус сузбијања ове врсте злочина.

Једно се мора имати у виду – уколико се жели успешно смањити криминал, снаге реда морају учинити да криминалци буду свесни велике могућности свог хватања и кажњавања. У том циљу се као веома продуктивне истичу одређене полицијске операције, о чијим криминалистичким аспектима ће бити више речи у овом раду. Из разлога што у себи садрже један облик навођења (провокације) на кривично дело, ове технике у примени морају бити веома пажљиво дозиране и њима се ни у ком случају не сме задирати у аутономност одлуке потенцијалног деликвента да изврши криминални акт. Сликвито, оне само могу представљати канал за проток илегалних намера криминалаца,¹ кроз који не смеју протицати и елементи подстрекавања, схваћеног у кривичноправном смислу.

АКТИВНА И ПАСИВНА ПРОВОКАЦИЈА КАО ЕЛЕМЕНТИ ПРИКРИВЕНИХ ИСТРАЖНИХ ТЕХНИКА

Анализирајући практичне аспекте примене прикривених полицијских операција које садрже одређене елементе навођења (провокације) на кривично дело, може се закључити да се оне, зависно од садржине, односно начина и

---

1 Motto, C. J., June, D.: *Undercover*, Boca Raton, 2000, p. 184.

степен у мешаности тајних агената (прикривених истражника) у њима, генерално могу поделити у две категорије. У том контексту говорићемо о моделима активне и пасивне провокације на кривично дело. Активна провокација подразумева директно учешће представника закона у остварење акта који представља незаконито понашање. Узимајући одређену криминалну улогу он ступа у изванредан однос са осумњиченим, преговара о извршењу деликта, конкретизује прилике и околности његовог остварења – попут места и времена предузимања радње извршења, средстава извршења и сл. Класичан пример активне провокације представља симулована купопродаја предмета илегалне трговине, нпр. опојних дрога, где агент у улози псеудо-купца или псеудо-продавца расправља о могућностима набавке робе, њеној цени, квалитету, конкретизује место и време купопродаје, начин трансакције итд. Управо због чињенице да легендарни државни службеник у овим случајевима узима улогу активног учесника криминалног акта, ова врста провокације садржи могућност незаконитог поступања, које се у одређеним случајевима може подвести и под законом кажњиве делатности.

За разлику од активне, пасивна провокација се састоји у осмишљавању и стварању од стране представника закона таквих прилика и околности које погодују извршењу кривичног дела везано за одређену проблемску ситуацију, при чему они сами не узимају активно учешће у таквим операцијама. У овом случају полиција само конструише објективне услове за настанак деликта у одређеном времену и простору, који би у реалним, сличним приликама и околностима такође био извршен од стране тог осумњиченог на другом месту и у друго време. Пасивна провокација на кривично дело технички се може реализовати на два начина: први је да представник закона узима улогу жртве или неке друге особе, која ће самом својом појавом „привући“ на себе учиниоца деликта, а други је постављање под надзором одређених предмета, ствари и објеката у такво окружење и амбијент у коме ће бити примамљиви објект напада, односно плен потенцијалних преступника. Због своје природе, сматрамо да пасивни облици провокације не могу садржавати подстрекавање на кривично дело или друге облике понашања које ове делатности могу учинити незаконитим, односно недозвољеним.

У земљама англосаксонског говорног подручја као генерални назив за разне облике навођења на кривично дело у циљу откривања осумњичених лица и доказивања њихове кривице користи се израз *TSting Operation*” (Стинг операција)². „Стинг операција“ се дефинише као дизајнирана, унапред осмишљена прикривена акција припадника полиције, која се састоји у стварању

услова, односно прилика и околности под којима се познати или непознати (потенцијални) учинилац наводи на извршење деликта, током којег се обезбеђују докази и приступа његовом лишењу слободе.³ Једна таква операција била би издавање припадника државних органа задужених за сузбијање криминала за муштерију или купца одређених забрањених услуга или производа на илегалном тржишту, с циљем да наведе лице које такве услуге или производе нуди на остварење деликта, који се управо састоји у њиховој продаји (односно нуђењу на продају), током којег се лишава слободе уз обезбеђење потребних доказа који поткрепљују његову кривицу. У пракси, „Стинг операције“ могу имати различите модалитете:

- припадник полиције узима улогу купца дроге да би се ухватио њен продавац односно добављач;
- представник закона се издаје за клијента који жели сексуалне услуге да би се ухватила проститутка или њен макро;
- полицајка узима улогу проститутке да би се ухватио клијент који жели њене услуге;
- представник закона се издаје за љубитеља и купца дечје порнографије у циљу хватања њеног добављача, односно продавца;
- изигравање добављача дечје порнографије да би се намамили њени корисници, односно педофили;
- ангажовање малолетника од стране полиције да од одрасле особе затражи продају алкохолних пића. У случају да дође до продаје алкохола малолетнику, особа која на тај начин прекрши закон се санкционише; итд.⁴

ПРИКРИВЕНЕ ОПЕРАЦИЈЕ АКТИВНОГ НАВОЂЕЊА НА КРИВИЧНО ДЕЛО

Прикривене операције активног навођења на кривично дело приказаћемо на примеру ислеђивања наркоделиката. Озбиљније и осмишљеније тајне операције (Undercover Operation) државних органа задужених за сузбијање криминала, усмерене на организације које се баве овим незаконитим делатно-

---

2 “Sting Operation” се може превести као операција убод п жаока, мада пренесено значење овог израза означава неку врсту преваре.

3 Nash, J. R.: *Dictionary of Crime*, London, 1992, p. 369.

4 Интернет: http://en.wikipedia.org/wiki/Sting_operation

стима, између осталог у себе укључују и послове псеудокуповине наркотика, који се уобичајено реализује у две фазе: прва је фаза куповања поверења дилера дроге, а друга њиховог лишења слободе.

Операције „куповине поверења“

Трговци наркотицима су природно неповерљиви и сумњичави према новим муштеријама из страха да би они могли бити представници закона, односно тајни агенти ангажовани на истрази њихове незаконите делатности. Зато се као опробан метод стицања њиховог поверења, ослобађања страха и опуштања у симулованом купопродајном односу намеће примена ТBuy-Walk” (купи и иди) процедуре.⁵ Њена суштина састоји се у томе да тајни агент који се представља за купца наркотика узима извесну количину ових супстанци, уредно плати узету робу и одлази, пуштајући дилера да се удаљи не лишавајући га слободе. Након извесног времена поново се успоставља контакт са дилером, уговара нова количина наркотика која се такође уредно плаћа и преузима. Куповина поверења обично почиње са мањим количинама наркотика, са тенденцијом увећања, а правило је да што се обави већи број оваквих куповина, дилер (или дилери) постаје све опуштенији и сигурнији у новог крими-партнера, уверен да није реч о представнику закона. У случају да се након сваке куповине дроге приступи лишењу слободе њених продаваца, открио би се прави идентитет тајног агента и на тај начин онемогућило дуже временско ислеђивање целе мреже осумњичених. Тајном агенту се у оваквим ситуацијама реално може пружити шанса да упозна и главне снабдеваче дрогом – тзв. гросисте, те да се инкорпорира дубље у структуре криминалне организације и упозна њене челне људе. Саставни део ТBuy-Walk” операција јесте и примена метода тајне опсервације, односно праћења, прислушкивања и осматрања осумњичених учесника илегалне трансакције, као и лица са којима ови контактирају, а који неретко могу одвести до круцијалних чланова илегалне нарко – организацији.⁶

Од оперативне процене зависи када ће процедура „купи и иди“ бити окончана операцијом „купи и ухапсиТ, што ће у највећем проценту зависити од квалитета прикупљених доказа током претходно реализованих операција,

---

5 Lee, G.: *Global Drug Enforcement њ Practical Investigative Techniques*, CRC Press, Boca Raton, 2004, p. 145.

6 Маринковић, Д.: *Основни правци криминалистичког поступања у сузбијању нарко њ криминалитета.*- У: Наука • Безбедност • Полиција, број 2, Београд, 2003, стр. 141.

али и фактичке и законске немогућности да се реализује већи број таквих купопродаја, које, између осталог, захтевају и доста новца који је неопходно обезбедити у те сврхе.

Операције „купи и ухапси“

Техника „купи – ухапси“ може се примењивати самостално, где се већ при реализацији прве уговорене купопродаје наркотика приступа лишењу слободе осумњичених учесника трансакције, или се пак може надовезати на TBuy-Walk” операције, у ком случају следи након неколико, претходно у потпуности реализованих послова купопродаје. У тренутку када је процес трговине обављен, односно преузета дрога и уступљен новац, тајни агент лишава слободе осумњиченог или даје знак другим агентима за подршку да брзом и енергичном акцијом ухапсе дилера, онемогућивши га да пружи отпор или побегне са лица места.⁷

Операције симуловане купопродаје наркотика веома су сложене и захтевају претходне озбиљне припреме. Тајни агент који уговара и реализује куповину ни у једном тренутку не би смео бити остављен без подршке других полицијских службеника, којих може бити различит број и који превасходно воде рачуна о његовој безбедности. Они се налазе у ближем или даљем окружењу тајног агента, прикривени, водећи рачуна да не буду уочени од стране осумњичених или евентуално њихове „екипе за надзорТ. Зависно од типа операције, агенти за подршку имају и друга, конкретна задужења. Тако у TBuy-Walk” операцијама они нагледају сам ток купопродаје дроге, а затим прате осумњиченог који је узео новац, снимају његове контактне са другим сумњивим лицима, озвучују одређене просторије и сл. У TBuy-Bust” процедури, због њене природе, само хапшење осумњиченог мора бити минуциозно предвиђено, водећи рачуна да се не угрози живот тајног агента у улози купца. Неретко су у овим ситуацијама осумњичени наоружани и покушаће да га убију, тврдећи касније да је то била самоодбрана и да нису знали да је реч о тајном полицијском агенту.⁸ Зато је веома важно да се сам агент са својим колегама претходно договори и укаже им на место на коме ће се обавити процес купопродаје, како би се сходно томе они припремили за даље поступање.

---

7 Lyman, M.: *Practical Drug Enforcement*, CRC Press, Boca Raton, 2002, p. 34.

8 Lee, G., *op. cit.*, p. 147

“Flash Roll” менаџмент

“Flash Roll”⁹ (Флеш рол) представља посебан вид симуловане куповине наркотика у којој прикривени агент у улози купца дилеру психоактивних супстанци показује одређену суму новца, како би му доказао да има средства за набавку дроге о чијој куповини се преговара.¹⁰ Пре свега, циљ показивања новца „на блиц“ (отуда израз „флешТ“) је да се осумњичени (трговац наркотицима) увери да потенцијални купац (прикривени агент) може купити дрогу, односно да је платежно способан, мада се може истаћи неколико јаких аргумената за предузимање такве делатности:¹¹ 1) показивање новца доказује да је прикривени агент озбиљан у вези куповине дроге о којој се преговара; 2) прикривени агент доказује да има средства да купи дрогу; 3) потреба за каснијим показивањем новца осумњиченима се елиминише; 4) осумњичени је, с друге стране приморан, да као противуслугу докаже да има приступ дроги тиме што ће је показати прикривеном агенту; и 5) приказивање новца намењеног куповини наркотика има тенденцију да рапидно убрза сам процес купопродаје.

Када се размишља о показивању новца неком криминалцу, увек се мора размишљати о безбедности прикривеног агента и чињеници да он, са одређеном сумом новца коју показује, неретко представља примамљив плен разбојника и убица. Да би се смањила могућност разоткривања прикривеног агента и напада на њега, користи се техника изненадног „Flash-aТ“, која се састоји у приказивању новца продавцу дроге без његовог претходног знања за то, при чему овај треба да стекне уверење да ће тај новац касније бити искоришћен за куповину дроге. Новац треба бити изложен толико да га осумњичени може избројати или се на други начин уверити да га има довољно за планирани купопродајни посао.

Планирани “Flash” је када осумњичени (потенцијални продавац наркотика) унапред зна да ће видети новац који ће бити „употребљен“ за куповину дроге. Прикривени агент у току преговора обећава да ће при следећем сусрету понети са собом новац потребан за куповину дроге, са циљем да увери дилера у озбиљност и фактичку моћ реализације посла. Ову врсту „Flash-a“ треба примењивати само у изузетним околностима, односно у максимално контролисаном окружењу. Из разлога очигледне могућности наступања

---

9 Израз “Flash Roll” значи изненадно, на моменат (блиц њ flash), показивање новца (roll - новац, замотуљак новца).

10 Luman, M., *op. cit.*, p.40.

11 Lee, G., *op. cit.*, p. 155.

опасности по прикривеног агента, његовог пљачкања или чак и убиства, ову технику би ипак требало избегавати кад год је то могуће.

Изазов за агента који води случај симуловане купопродаје наркотика је изградња таквог сценарија који ће свести на минимум опасност којој ће прикривени агент бити изложен док приказује новац. Строго контролисано окружење треба бити тако конструисано како би се спречило да осумњичени чак и покуша да украде новац. Пример изградње таквог окружења био би реализација „Flash-a“ унутар банке, где је новац ускладиштен у одговарајућем сефу. Агент у улози купца доводи дилера у банку и показује му новац којим намерава платити његову робу. Прикривени агенти који надгледају случај требају бити стационарани унутар банке, прерушени у муштерије или службенике и спремни на акцију у случају да искрсну одређени проблеми.¹²

Када је новац приказан, не постоји више сумња да ли прикривени агент поседује новац за куповину дроге или не. У том случају лоптица се пребацује на терен осумњиченог – сада је на њега ред да докаже да поседује дрогу. Прикривени агент ће казати осумњиченом да му више неће показивати новац док му овај не стави на увид наркотике. Многи осумњичени ће у овом случају постати нестрпљиви и настојаће да одмах оду код свог извора снабдевања да потврде доступност дроге. У временском периоду између показивања новца и достављања дроге, главни прикривени агент треба да напусти подручје реализације „Flash-a“ и осумњиченом буде доступан само преко телефона. Агенти за присмотру би за то време требали бити у стању приправности и пратити осумњиченог до извора снабдевања, не би ли га идентификовали и касније прибавили налог за претрес његовог стана. Не треба сметнути с ума и да сам листинг телефонских бројева које је осумњичени звао у том периоду може открити идентитет самог извора снабдевања.

И осумњичени – продавац наркотика и прикривени агент знају да се елемент опасности знатно повећава када се, било новац било дрога, изнесу на отворено и постану непосредно доступни. Прикривени агент би у одређеним случајевима требао да захтева од осумњиченог да му докаже да поседује дрогу која је предмет куповине, и пре него што помисли да му покаже да има новац у те сврхе. Осумњичени ће такав предлог обично одбити, али то не треба да изненади јер су они познати по сумњичавости. У сваком тренутку прикривени агент мора бити спреман да покаже новац, посебно у случају када осумњичени показује нерасположење за даљу сарадњу са агентом. Тајни агент мора имати

---

¹² *Ibid.*, p. 156.

на уму да многи осумњичени немају овлашћења да покажу дрогу пре него што виде новац. Међутим, неки ће ипак понети дрогу са собом из уверења да је новац у непосредној близини и да се чека сигнал како би био донет и испоручен осумњиченом у замену за робу. Не треба сметнути са ума да је један од циљева „Flash-а“ да наведе осумњиченог да открије где се налази дрога, како би је полиција могла запленили.¹³

ПРИКРИВЕНЕ ОПЕРАЦИЈЕ ПАСИВНОГ НАВОЂЕЊА НА КРИВИЧНО ДЕЛО

„Мамац операције“

Може се рећи да су „Мамац операције“ новина у полицијској тактици борбе против злочина. Користећи статистичке анализе стратегијског распореда извршених деликата у времену и простору, полиција покушава ухватити „на делу“ њихове извршиоце.¹⁴ Укратко, суштина ових операција је да припадник полиције узима улогу потенцијалне жртве одређене врсте злочина, у настојању да својом појавом изазове преступника да над њим такав злочин и почини. Овај полицајац се зове „мамац“ или „жртва/полицајацТ. Поред њега, саставни део ове стратегије је и тим за подршку, који је стациониран у близини и спреман да помогне „мамцуТ, односно изврши хапшење потенцијалних преступника.

„Операције Мамац“ се најчешће користе у борби против тзв. „уличног криминала“ – разбојништва, џепних крађа, али и код проституисања, силовања и сл. Да би ова тактика била успешна, неопходна је процена где ће се поједини злочин највероватније појавити и ко је потенцијална жртва: старија особа, туриста или неко ко је болестан или слаб. Полицајац затим узима улогу такве особе, маскира се на одговарајући начин и смешта на опасно подручје.¹⁵ За то

---

13 Неке полицијске службе у САД имају запечаћен новац намењен за Flash Roll, који је сачињен од новчаница чији су серијски бројеви претходно забележени, а користи се за операције које искрсну ad hoc. Ако тако припремљен новац садржи 100.000 долара, а за конкретну операцију је потребно само 50.000, узмеће се потребна сума а остатак се оставља у сефу и не износи се на улици. У сваком случају прикривени агенти не би требали осумњиченом да покажу више новца него што овај очекује да види. Показивање више новца од договорене суме дилеру дроге скоро увек указује да има посла са неким неискусним, односно непрофесионалцем, што може побудити и извесну сумњу, која је свакако непожељна у таквим приликама. Замислимо да је ситуација обрнута и осумњичени тако нешто никада не би урадио и показао више дроге од количине за коју претпоставља да ће је продати и која је, у ствари, и предмет купопродаје.

14 Veene, C.: *Decoy OPS: Fighting Street Crime Undercover*, Palad. Press, Colorado, 1992, p. 57.

15 У једном примеру из праксе полиције Сан Франциска, жене су биле извлачене из кола или су им новчанице (односно торбице у којима држе новац) отимани кроз отворене прозоре на

време тим за подршку, који може бројати два и више полицајца (зависно од подручја и фактора опасности), обучен је да се уклопи у средину и стационаран је у близини „жртве“. У закрченим градским подручјима где су већина криминалаца ненасилни џепароши, ова операција се може извести и са два полицајца за подршку. На отвореним подручјима, односно у случајевима када криминалци могу бити опасни или брзо побећи са места злочина, потребно је употребити већи број полицајца да би се ухватили сви осумњичени и осигурала безбедност мамац – полицајца.

Операција „Медена замка“

“Honey Trap” (Медена замка) је врста „Стинг операције“ у којој се прекршиоци закона „маме“ (наводе) на деликт, чије се извршење тајно надгледа од стране полицијских службеника, на који начин учиниоци откривају себе и своје незаконито понашање.¹⁶ „Медена замка“ у ствари представља генерални, општи мамац који је усмерен на непозната или позната лица осумњичена за извршење одређених деликата, управо у циљу да се те особе наведу на извршење криминалног акта, током којег ће бити лишени слободе уз обезбеђење доказа о њиховој кривици. Тако нпр. полиција може у одређеном месту у коме се фреквентно врше крађе аутомобила поставити возило, које по својим видљивим карактеристикама не изазива ни најмању сумњу да је реч о полицијском аутомобилу. Такво моторно возило се претходно опрема са посебним, специјално скривеним камерама, а потом поставља у окружење

колима у стамбеној области са огромним бројем путева за бекство. Осумњичени су увек били „тркачи“ који раде на свом терену и било их је тешко детектовати и ухватити. Полицијска јединица задужена за „Мамац операције одвезла је „наместени ауто са женом полицајцем на сувозачевом седишту, која је држала торбицу у крилу тако да се лако могла видети. Претварала се да дрема. Била је упозорена да буде пасивна, избегава да гледа осумњиченог и одмах се заштити у случају физичког напада. Пре него што је сам „мамац постављен у „опасну“ зону, полицајци за подршку већ су били на својим местима у посебним колима, вагонима и становима изван видокруга осумњичених. Двојица од њих осматрали су терен кроз транспарентна стакла вагона и преносили информације другим полицајцима за подршку. Учили су двојицу младића који су прво осматрали „жртву“ а потом јавили тројици других младића о „лакој мети“ у поквареним колима. Двојица од њих су били „надзорници“ док је трећи отео торбицу од полицајке. Користећи све полицајце за подршку, осумњичени су ухваћени у бегу и лишени слободе. Наведено према: Veene, С., op. cit., 1992, p. 57.

16 Интернет: http://en.wikipedia.org/wiki/Honey_trap

Овај термин се такође користи и у детективским и шпијунским новелама као синоним за клопку намењену деликвенту, у којој се користи одређени сексуални потицај жртве на учиниоца кривичног дела из области сексуалних деликата (пре свега код силовања).

(средину) које управо погодује његовој крађи или обијању, као што су мрачни делови улице, необезбеђен паркинг простор и сл. У случају крађе, камере ће снимити сам ток извршења кривичног дела и његовог учиниоца, на који начин се обезбеђују докази о деликту, идентификација самог извршиоца и његово хапшење.

Модалитет „Медене замке“ може бити и отварање одређеног бара или продавнице од стране представника државне власти у одређеној улици или градском кварту где се интензивно врше разбојништва или изнуде (рекетирање) њихових власника.¹⁷ За раднике у таквим објектима или њихове власнике постављају се управо лица која својим изгледом или понашањем остављају утисак особа која криминалцима неће представљати већу препреку у остварењу злочина (слабе физичке конституције, уплашена, незаштићена). У тренутку извршења дела камере забележе цели ток криминалне радње и на тај начин се обезбеде докази или, пак, сами припадници полиције могу реаговати *in flagranti* и ухапсити преступнике.

На интернету имамо и тзв. “Honeynet” пројекат, којим се настоји привући пажња хакера и надгледати њихове активности којима проваљују у велики број компјутерских система. У оквиру овог пројекта посебна пажња се посвећује надгледању промена у рутини и аутоматским активностима ових лица, као што су скенирања одређеног порта и сл.

“Operation Pin”

„Пин Операција“ је модел „Стинг операције“ коју су успоставили Национални одел за сузбијање криминала Велике Британије (НЦС), ФБИ, Краљевска канадска планинска полиција и Аустралијски центар за Хи-Теџ злочине.¹⁸ Њен циљ је да идентификује особе – потенцијалне педофиле, који користе интернет да би дошли до дечје порнографије. Како је то изјављено децембра 2003 године, ова операција подразумева креирање и рад на неколико веб сајтова (тзв. Thoneypots” сајтови), с циљем да се заинтересованим клијентима понуде илегалне, инкриминисане слике дечје порнографије. Саме презентације на овим сајтовима нису реалне већ имагинарне, али дизајниране тако да личе као праве, не би ли привукли што више прекршитеља закона. Веб сајтови посетиоцима нуде више опција које их, уместо до илегалних

---

17 Drecun, A.: *Undercover policing: infiltration by police in the criminal mileu.*- У: NBP ñ journal of Police Academy, br. 2, 1997, p. 139.

18 Интернет: http://en.wikipedia.org/wiki/operation_pin

слика, прослеђују законодавчевом сајту на коме се обавештавају да су њихови идентификациони подаци регистровани, те да су починили злочин. На истом сајту се налази и упутство које посетиоцима помаже у одбрани, у случају да су први пут, из незнања или знатижеље, приступили овим сајтовима. Донекле је нејасно да ли су регистровани идентификациони подаци о посетиоцима ових сајтова техничке (нпр. интернет провајдер адреса) или личне природе (деталји са кредитне картице корисника). Извесна тешкоћа у реализацији ове врсте операција је што посетиоци често покушавају наћи сајтове са дечјом порнографијом из чисте знатижеље, да би се уверили да ли је у конкретном случају реч о стварном, илегалном сајту или сајту који представља својеврстан мамац креиран од стране државних органа задужених за сузбијање ове врсте криминала.

ЛИТЕРАТУРА

- Ashwort, A.: *Principles of Criminal Law*, New York, 1999.
- Beene, C.: *Decoy OPS: Fighting Street Crime Undercover*, Palad. Press, Colorado, 1992.
- De Nauw, A.: *Provokacija na krivično delo koju vrši policijski službenik.- У: Izbor članaka iz stranih časopisa*, Zagreb, broj 4, 1980.
- Drecun, A.: *Undercover policing: infiltration by police in the criminal mileu.- У: NBP - journal of Police Academy, Belgrade*, br. 2, 1997.
- Dundović, D.: *Tajne policijske operacije*, Zagreb, 2003.
- Lee, G.: *Global Drug Enforcement ñ Practical Investigative Techniques*, CRC Press, Boca Raton, 2004.
- Lyman, M.: *Practical Drug Enforcement*, CRC Press, Boca Raton, 2002.
- Маринковић, Д.: *Кривичноправни и криминалистички аспекти спречавања злоупотреба опојних дрога*, магистарска теза, Правни факултет Универзитета у Београду, новембар 2003.
- Marx, T. G.: *Undercover: Police Surveillance in America*, Berkeley, CA University of California Press, 1988.
- Motto, C. J., June, D.: *Undercover*, Boca Raton, 2000.
- Nash, J. R.: *Dictionary of Crime*, London, 1992.
- Приручник о методама за откривање злоупотреба опојних дрога ñ Drug Enforcement Administration USA ñ DEA
- Тодини, Р.: *Тажни операцији.- У: Безбедност- ревија за криминалистика, криминологија и кривично право*, вонреден број, Скопје, декември 1993.
- Roduner, E.: *Verdecte Ermittlungen.-У: Kriminalistik*, broj 11, 1987.
- Sačić, Ž.: *Organizirani kriminal – medode suzbijanja*, Zagreb, 2001.
- Wieczorek, E.: *Ultima ratio: Der agent provocateur.- У: Kriminalistik*, broj 6 - 7, 1985.

UNDERCOVER OPERATIONS OF SUBORNING TO CRIME

- Summary -

It can be stated with good reason that today undercover investigation techniques are the most efficient police weapon in prevention and suppression of crime. They are characterized by conspiracy and pro-activity of action. Their aim is to provide a position for the law enforcement from which they can oversee the illegal activities being prepared or being in progress (but hard to notice), as well as to suborn an individual who will commit certain offences to expose himself, create ambient, conditions and circumstances under which they will actualize their criminal intentions. Traditionally, undercover police operations are largely used in opposing the so-called “consensual crimes” or “victimless crimes”, such as illegal trafficking in drugs, weapons, gold jewelry, nuclear material, vehicles, credit cards, prostitution, child pornography and similar.

Undercover operations, which include certain elements of suborning (provocation) to crime, can be divided into two categories – operations of active and passive provocation. Active provocation means direct participation of law enforcement representative in commitment of crime. Taking over a certain criminal role, he enters into a relation with a suspect, negotiates on commitment of offence, specifies the opportunities and circumstances of their actualizing – like place and time of crime commitment, means of commitment, and similar. Passive provocation includes devising and creating such opportunities and circumstances by law enforcement representatives, which are favourable to commitment of crime, related to certain problem situation, whereas they do not take active part in such operations. In this case, police only develop objective conditions for an offence in certain time and place, which would, also be committed by the suspect under real similar opportunities and circumstances in some other place and at some other time.

The paper presents crime-investigation aspects of some undercover police operations such as Buy-Walk and Buy Bust procedures, Flash Roll management, Decoy or Honey Trap operation.

